

WURM, ALBERT

Judisk hämd./(Albert Wurm.)
Stockholm, tryckt hos A. Gadelius,
1818

(Gadelius
1818

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök*:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra*:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

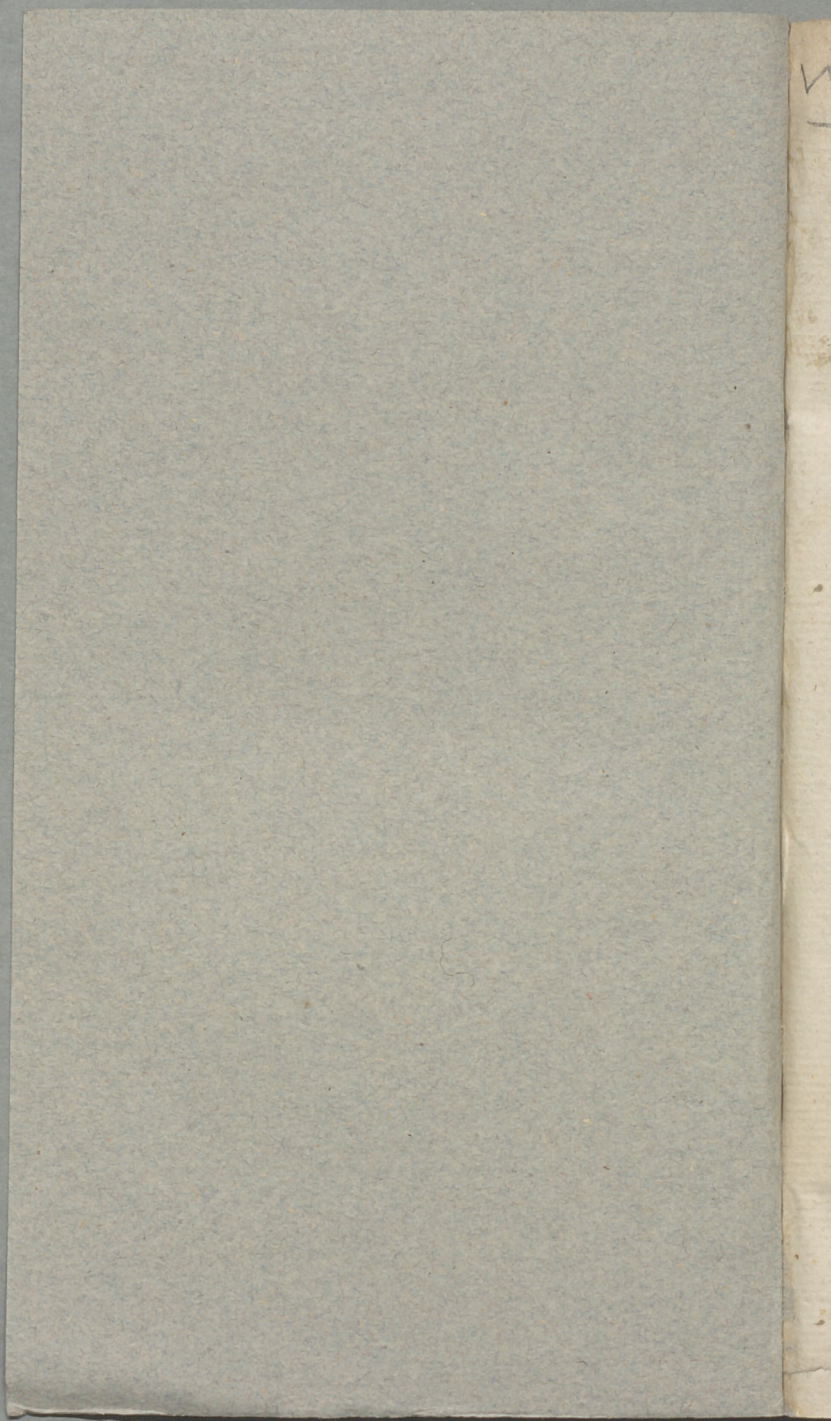
Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

W U R M

Sy Sam's
Toot.
Manager.
(Er)
1700-1202

WURM, A.

Teat.
monogr.
(Br)

1700-1829

J u d i s k H å m d.

STOCKHOLM,
Tryckt hos A. GADELIUS, 1818.

John H. Smith

STOCKHOLM
1850

Nödig Underrättelse.

Den berömde Tyska Aktören *Albert Wurm* har, ehuru ännu blott några och tretie år gammal, redan genomgått så många märkvärdiga öden, att hans lefnadshistoria, författad af honom sjelf och införd i veckoskriften *Hamburgs Wächter* för förledet år, derigenom blifvit ganska intressant. Men hans allramärkvärdigaste och tillika obehagligaste händelser voro följder af de Berlinska Judarnas hämdlystnad för hans träffande spel i den ryktbara *Farsen: Unser Verkehr* (i Svenska öfversättningen kallad: *Spekulanterne, eller: Hoben Se nix zu schachern?* Stockholm 1817). — Närvarande berättelse om den försåtliga tillställningen, att för alltid beröfva den oskyldiga Skådespelaren sitt goda namn och hela sin medborgerliga tillvarelse, är ett fragment af nyssnämnda Biografi och en stark varning för hvarje Christen, att icke sära den Judiska nationens fåfånga; men hvilken varning man icke dess mindre är nog öfverdådig att trotsa medelst utgifvandet af denna öfversättning.

J u d i s k H ä m d.

Genom den nya Berlinska Theater-Direktionens föranstaltande var Devrient *) ankommen från Breslau till Berlin, i hvilken jag vann en ganska värdig medtäflare och snart en redlig vän. Han, lika tillgifven satiren och löjlet som jag sjelf, meddelade mig det ännu otryckta theaterstycket: *Unser Verkehr*, hvars egentliga benämning är: *Die Judenschule* (Jud-skolan). Äfven han hade en längre öfning i föreställningen af Judiska karakterer; hvad kunde derföre vara naturligare, än begges vår önskan att få uppföra denna verkligen ganska karakteristiska fars, som äfven har den förtjensten att med utmärkt lycka efterhärma den Judiska idiomen. **) Devrient utverkade Direktionens befallning, att pjesen skulle inöfvas, och rollernas utdelning, hvarvid *Abraham Hirsch* (i Sv. öfvers. *Tródel*) föll på hans egen lott och *Jakob* på min, var signalen till min lefnads märkvärdigaste öde.

Unser Verkehr skulle gifvas; redan var

*) Berömd Skådespelare.

**) Hvilken ej heller gätt förlorad i Svenska öfversättningen.

representationen i Tidningarna annonserad; den dertill utsatta dagen kom. Men en timme före spektaklets början anlände ett förbud mot pjessens framställning på scenen. Den församlade Publiken var talrik, ehuru föga mer än vid hvarje annan ny pjäs. Men det oväntade förbudet väckte den största uppmärksamhet på denna fars, och ett allmänt missnöje förrådde sig, hvatill äfven förmodligen bidrog, att åskådarne i stället afspisades med *Das Hausgesinde* (Olle Nötboms förtviflan) I scenen med modern fick jag det infallet att tillägga: "Kära mor, *Unser Verkehr* har tomtat in". Detta verkade som ett elektriskt slag. Missnöjet utbrast i ett högt buller; en hel timme varade ropen: *Unser Verkehr*. Man delade sig i två partier; under hela representationen applauderade de Christne och Judarne hvisslade. Så ofta ett bonmot undföll mig, hvarvid de sednare kunde förutsätta, att man skulle klappa händerna, begyntes hvislingen, så att de förre ej sällan öfverröstades. På detta sätt fortfor man hela aftonen. Här bör jag ej förbigå en liten händelse, emedan densamma för den Judiska tapperheten, hvarpå man, oakadt Josef den Andras erfarenhet, i sednare tider vill hafva sett så många exempel, är ganska karakteristisk. I en Loge, der man från Parterren och Theatern ingen kunde se, var ett förfärligt väsen, så snart de Christne applauderade. Man blef derpå uppmärksam, undersökte och fann — att en Jude satt här hopkruppen bakom en skärm, med en pipa i munnen och stampande af alla krafter. Knappt hade man upptäckt honom, förr än han sprang

opp och full af ångest instämde i de Christoas rop: "Bravo, Herr Wurm! Bravo! Bravo!" —

Följande afton, vid spektaklets slut, ropade man åter från alla sidor: *Unser Verkehr!* Direktionen lät underrätta Publiken, att den ämnade anhålla om högvederbörlig tillåtelse att få efterkomma dess önskan. Denna förklaring hade åsyftad verkan: man förhöll sig ett par aftnar ganska stilla. Nu uppfördes *Pachter Feldkümmel* *). I den scenen, der den ena vansinnige säger: "Jag gaf friheten åt de Babyloniska Judarna och sände dem till deras fädernesland tillbaka", svarar Feldkümmel: "Ack, om ni hade låtit våra följa med!" Här uppstod åter ett allmänt buller. Öfverallt hörde man ropas: *Unser Verkehr!* — Judarne hvisslade. — Kort derpå gafs en annan pjes, hvori jag spelte

*) Denna pjes och dess fortsättning: *Die Belagerung von Saragossa*, äro tvenne bland *Kotzebue's* bästa Farser och redan 1816 utkomna i svensk öfversättning. Man undrar med mycket skäl, att dessa jemte andra rätt goda och redan för länge tid tryckta Theaterstycken ännu ej blifvit bevarade med en plats på Kongl. Theaterns Repertoire, då likväl bristen på nyheter synes vara öfvermåttan stor. Utgifvaren af *Småsaker*, 2:dra häftet, säger i en not. s. 35, att denna Theater liknar "det kringvandrande skåpet med de evigt samma taforna," och man nödgas medgifva att liknelsen ännu i denna stund är träffande, endast med den skilnad, att skåpet, som man påstår, nu mera är försvunnet. Mätte ej samma öde dräbba Theatern, och mätte den rätt snart få nya och goda taflor !!!

en liten Judroll. När jag inträdde på scenen, mottogs jag med en ofantlig applaus; hvarje ord beklappades; slutligen framkallades jag på Theatern, och Publiken begärde å nyo med mycket buller: *Unser Verkehr*.

Imellertid erhöll jag af Herr Kastellanen *Leist* ett bref, hvilket jag i hans och Herr Sekreteraren *Rimplers* närvaro öppnade, och läste ordagrann't följande:

"Skådespelaren Herr Wurm varnas till en början att afhålla sig från all bitterhet mot Judarna, och att hvarken genom sin qvickhet eller sina giftiga anmärkningar på eller utom Theatern söka att göra denna nation löjlig. Skulle denna varning ingenting verka, då ser man sig föranlåten att spela Herr Wurm ett sådant spratt, att han skall nödgas öfvergifva sin theaterverld, tigga sitt bröd i den verkliga verlden eller sluta sitt lif med ett nesligt själfmord."

"Theophilus."*)

Jag värderade detta bref efter dess förtjenst: jag och alla, som fingo del af dess innehåll, skrattade deråt rätt hjertligt.

Ändtligen anlände vederbörandes tillstånd att få uppföra *Unser Verkehr*. Pjesen affiche-

*) Ett dylikt bref, hvilket Herr Wurm erhöll i Hamburg, skall nedanföre meddelas.

rades i Operahuset, och redan kl. 2 stod operaplatsen fullpackad af menniskor ända till Prins Henriks Palais. Theatersalongen var till den minsta vrå befolkad; tusentals måste gå tillbaka. För öfrigt befunno sig bland åskådarne få eller inga Judar. En näsvis Judsprätt var på Parterren; han sökte att aflägsna sig, emedan det ej syntes honom rådligt att dväljas här bland mängden. "Vill han vara så god och stanna kvar!" förmanade man honom, och han måste finna sig deri att i all tysthet deltaga i njutningen af pjesen.

Knappt rullade gardinen opp, förr än handklappningarna och vivatropen börjades; de fortforo en hel fjerdedelstimme. De allraförsta orden: "*Na mama, jach önscher er en beschständig vdlmäge*" afbrötos af nya vivatrop till Theater-Direktionen. I denna entusiasm följde åskådarne pjesen scen för scen, och under ökade jubelskri slutades representationen. Devrient och jag blefvo framkallade.

Pjesen gafs tre gånger efter hvarandra för fullt hus. Vid de följande representationerna extemporerade jag åtskilliga små tillägg. Bland annat gjorde en Italiensk aria, som jag vid slutet sjöng i Judisk dialekt, mycken effekt, och måste alltid repeteras.

Under den tiden *Unser Verkehr* ej fick uppföras, hade jag den nåden att på Prinsessan Charlottas födelsedag i hennes kabinett med Devrient recitera några fragmenter deraf.

Äfven detta blef allmänt bekant bland Judarna, och nu tycktes det hos dem vara afgjort, att jag var enda orsaken till pjesens antagande. Jag tillstår, att det verkligen skulle ha gjort mig ledsen, om den ej blifvit upplörd; ty då hade jag förgäfvets studerat åtta ark och haft en roll mindre, på hvilken jag satte värde. Judarne sökte nu att på allt möjligt sätt låta mig erfara huru allmänt de hatade mig. Jag blef ej mera bjuden i något Judsällskap, hvilket förut ofta hände, ehuru icke för min skull, utan för att gifva sig anseende af konstkännare. Mina gamla bekanta bland Judarne spottade när de gingo mig förbi på gatan. Satt jag om Sabbathen under *Lindarne*, *) så togo Israels barn en lång omväg, för att undvika den bänk, hvarpå jag hvilade, visade mig tänderna och aflägsnade sig så fort som möjligt. Men ännu hörde man ej talas om någon bestämd verksamhet emot min person; deras hotelse förekom mig som en såpbubbla, och jag trodde, att smådelsen var deras enda vapen. Men huru var jag icke bedragen!

Helt sent på en fredags-afton kom en af mina vänner till mig, blek och förvirrad, och kallade mig ut från mitt sällskap. Under yttersta ångest sade han: "Wurm, ni är anklagad". — Hvarföre? frågade jag högst förundrad. — "Jag vet ej, men fru Seiffert är er anklagarinna."

*) Offentlig promenad i Berlin.

Denna kvinna är i hela Berlin känd som en varelse, hvilken af hvem som hellst låter köpa sin personlighet till allt, och för hvilken hvarje känsla af ära och skam är främmande. Man vet, att hon underhålles af stadens Judar. Hon förskrifver sig från Dillenburg, der hon varit gift med en korpral, och der hon sedermera, då hon från Berlin ditkom på ett besök, blef körd ur staden. — Då jag under loppet af hennes emot mig anställda process begärde Polisens berättelse om hennes lefnadssätt, gaf mig Polispresidenten sjelf å embetes vägnar den skriftliga förklaring, att fru *Seiffert* var en kvinna af den föraktligaste klassen, och hade ofta blifvit straffad för ett skändligt uppförande. Och denna person skulle nu uppträda som min anklagarinna!

Huru mycket jag förvånades öfver min väns ord och betviflade deras sanning, kan man lätt föreställa sig. Ännu mer styrktes jag i den öfvertygelsen, att detta blott vore ett af hämdlystna Judar utspridt rykte, då inom kort tid hela Berlin talte om en process, som fördes emot mig, utan att jag sjelf visste ett ord vidare derom. Då jag ej hade att förebrå mig någon förbrytelse, och ägde det medvetandet att endast hafva troget och samvetsgrant fullgjort mitt kall, så kunde jag le åt detta rykte; och när jag sedermera genom domstolens kallelse fann detsamma bekräftadt, önskade jag den strängaste undersökning emot mig sjelf, på det mina förtalares nedrighet, hvilka de än

vore, måtte komma i dagsljuset. Mina vänner, som af domstolens tjenstemän hade fått veta, att jag var anklagad, ville öfvertala mig att lemna Berlin, för att undvika den skandal, som äfven den orättvisaste offentliga anklagelse medför. Men i känslan af min oskuld vägrade jag envist detta, och spelte med orubbadt lugn mina roller. Publiken var nog rättvis att ej låta mig umgälla den skamliga fabel, som berättades om mig, ej en gång när anklagelsens verklighet bekräftade sig. Jag blef ofta framkallad på Theatern. Den 23 November spelte jag åter *Jakob* i hela den Kongl. Familjens närvaro, och blef åter framkallad; den 24 fördes jag af Stadtjenare i fängelse.

Ryktet om den ifrågavarande processen var således ej ogrundadt. Den förut karakteriserade qvinnan hade den 21 Oktober låtit kalla sin 14-åriga son för Polisen för att förhöras, emedan han skulle för henne hafva tillstått, att han öfver tre år med mig stått i brottsliga förhållanden. Man föreställe sig ett sådant påfund! Den afskyvärdaste varelse i Berlin låter Polisen förhöra sin son, panten af hennes skändliga förtrolighet *), och redan liknade sin mor, för att anklaga mig! Denne värdige son föregaf nu, att han redan besökt mig i fyra eller fem år, och att jag sedan sommaren 1815 tillåtit mig mot honom ett straffbart uppförande.

*) Hon föreger, än att före Konungen i Holland, än att en viss Baron Rheeder är hans far.

Må det vara mig tillåtet att här anföra hvad som torde hafva gifvit en anledning till denna vanärande beskyllning. Namde gosse kom verkligen för fyra år tillbaka första gången till mig, för att bedja mig om tillstånd att om afnarna få bära min attirail till Theatern, hvilket han äfven gjorde för några af mina kamrater. Jag kände ej denna gosse, men han rekommenderades hos mig af de öfriga, och hans eländiga utseende lät mig förmoda, att han behöfde det lilla understöd han kunde förtjena med detta göromål, så mycket mera, som modrens utsväfvande lefnadssätt var i hela Berlin bekant, hvaraf jag äfven slöt, att hon föga eller allsicke bekymrade sig om sina barn. Af medlidande begagnade jag honom derföre några gånger i nysnämde ärende. Hans bleka hy och insunkna ögon förde mig på en misstanke, som jag i välment afsigt förehöll honom. Han tillstod allt och låfvade bättring. Jag vet ej, om han misstuckte min varning, men han återkom ej på två och ett halft år, och jag hade längesedan glömt honom.

Några få veckor före min anklagelse inträdde han helt oförmodadt i mitt rum, och bad mig om tillstånd att få följa mig till Theatern. Det förundrade mig visserligen, att han just nu, efter en så lång tids förlopp, åter infann sig, och ännu mer, att detta skedde strax efter representationen af *Unser Verkehr*. För att å nyo väcka mitt medlidande, berättade han, att han nu vore i den jemmerligaste belägenhet genom sin mors lefnadssätt o. s. v. Det

gjorde mig ondt om honom, emedan det åtminstone ej var hans skuld, att han var född af en sådan mor, och jag gaf honom litet penningar. Derigenom dristigare återkom han ofta med förnyad klagan. En dag bad han mig om tillstånd att få taga med sig en af sina skolkamrater, hvilken, som han föregaf, ville blifva skådespelare. Jag samtyckte utan misstanke. Denna yogling, vid namn T., visade sig hos mig tre gånger, och jag anade ej hvilken snara ondskan hade beredt mig.

Hos mina läsare, som torde finna hvad jag hittills nämnt alltför obetydligt för att bevisa Judarnas kabal emot mig, måste jag anhålla att, innan de dömma, i sammanhang med hvarandra, och icke särskildt, pröfva de omständigheter, som här följa:

Innan jag mot slutet af Oktober kallades till Polisen, gick jag till Regeringsrådet **, *) hvilken jag höll för min gamla vän. Jag hade i hans sällskap tillbragt så många glada stunder i Warschau, och hyste för honom en sons förtroende till sin far, Honom frågade jag, om

*) Må man tillåta mig den grannligheten att här icke nämna några namn, emedan för främmande läsare endast sjelfva facta kunna äga intresse, och den allmänna försäkran, att här icke talas om diktade personer, torde för dem vara tillräcklig. För den åter, som är hemmastadd i Berlin, är namnens upprepande öfverflödigt för att veta hvilka personer här menas.

han kände något närmare hvad som emot mig förhades. Med en mine af vänlighet tillböd han mig — förfriskningar, och svarade likgiltigt: "Deraf kan ej blifva mycket." Jag bad honom på det högsta, att jag måtte genom hans bemedling förskonas ifrån att vid Kammarrätten framställas i åsynen af alla skrifvare. "Derföre skall jag draga försorg", sade han, och jag lemnade honom temligen nöjd. Det blef mig sedermera bekant, att just han sjelf dikterat min dom. Han var Criminalrådet *s, *en döpt Judes* *), intimaste vän, och detta Criminalråd verkställde ransakningen emot mig. Kort derefter, sedan min misstanke angående mina förföljare var förvandlad till visshet, erinrade jag mig, att jag beständigt sett dessa herrar tillsammans i Warschau.

*) Om dessa människor, långt ifrån att öfvergifva den tro de afsagt sig, i själ och hjerta förblifva Judar, bör man deröfver ej förundra sig, när man vet huru beredvillige Christne Prester (i Tyskland) äro att meddela dem Sakramentet. Det märkvärdigaste exempel af detta slag föreföll icke längesedan i en Tysk stad, der man ännu iakttaget den tvångsrätten, att Judar tillåtas endast vid vissa gator öppna sina salubodar. Här hade en Jude hyrt en sådan bod på en gata, der all försäljning var hans nation förbuden. Man anmälte detta hos Polisen, som förekom bodens öppnande. Men hvad hände? Inom åtta dagar hade Juden aflagt sin gamla tro, liksom man aflägger en gammal obrukbar rock för en ny, och en Evangelisk-Luthersk Prest förbarmade sig öfver det förlorade ångerfulla färet af Israels hjord, och döpte honom genast, på det den frälsta själen rätt snart måtte kunna — öppna sin bod.

Förf. anm.

Ändtligen blef jag kallad af Kammarrätten, och Criminalrådet* skulle företaga förhöret på sin kammare. Jag infann mig på utsatt timme, och blef med mycken höflighet mottagen. *Blott en Notarie var ndruvarande.* Han bad mig sitta ner på soffan, och efter en vanlig inledning förklarade han helt vänligt, att jag vore kallad för att med ren sanning besvara alla frågor han skulle göra mig, och att mitt öde skulle blifva "olyckligare", om jag någonting fördolde. Jag svarade, att jag i hela min lefnad och framför allt älskat sanningen. Nu meddelade han mig den nedriga anklagelsen. Det upprörde mit innersta att se mig inför domaren ställd till ansvar för ett brott, hvarpå den föraktligaste människa endast kan tänka med afsky. "*Tillstå så gerna allt utan omsvep*", tillade nu min Inquirent*), "*ty man har många vittnen.*" (Sedermåra upptäcktes, att äfven detta var en osanning, och att endast två människor funnits beredvilliga att vittna emot mig — och hvilka människor!) Jag försvarade min oskuld och bad att få veta min anklagares namn, men fick till svar, att detta ej kunde ske. — —

Derpå blef jag konfronterad med förutnämnde gosse, som, enligt fem sednare vittnens edeliga bekräftande, i sin sedelöshet lemnat sig åt de straffbaraste laster, ooh att han för tjufnad och andra ogerningar kort förut blifvit bortkörd

*) Så kallas i Tysk lagstil den, som ransakar i brottmål.

körd ur skolan. Denne gosse framträdde för mig med fräckhet, men tillika med nedslagna ögon, och förevitade mig det onaturligaste och rysligaste brott. Hans stapplande röst och hans förvirring förrådde mer än tydligt hans onda samvete, ehuru han för öfrigt berättade med sammanhang; ty hans tal var en utanlexa, som ej kunde vara förestafvad af någon annan än hans mor.

Jag kunde aldrig tillstå ett brott, hvartill jag var oskyldig — och förhöret slutades. Jag bodde nu på sjunde året i Berlin; alla mina husvärdar hafva sednare med ed bekräftat, att de aldrig funnit det minsta spår till osedlighet i mitt lefnadssätt. Blott en viss fru E., hos hvilken jag hade bott de sista fyra månaderna, och hvars täta anfall af vansinnighet och raseri finnas anförda i rättegångens handlingar, samt för öfrigt äro kända af hela staden, lät inleda sig i den emot mig sammansmida komplotten, och vittnade emot mig. Hvad var lättare för mina förföljare än att åstadkomma detta, så mycket mera som denna person af följande orsak var min fiende. Jag hade någon tid förut ämnat öfvergifva Berlin, men sedan jag förnyat mitt kontrakt med Direktionen, behöfde jag åter ett logis, kom händelsevis till fru E., och såg i henne en högst bedröfvad enka, som nyligen förlorat sin man och lefde i största torftighet. Denna fru hade rum att uthyra. Medlidande för hennes olyckliga belägenhet, jemte den tanken, att jag på visst sätt

kunde anse mig som en oskyldig orsak dertill, emedan hennes man, då ryktet hade underrättat honom om min tillämnade bortresa, velat ännu en gång se mig på Theatern, men vid detta tillfälle blifvit i folkträngseln rörd af slag och fallit död på stället, föranledde mig att blifva hennes hyresman af nästan en hel våning, och att åtminstone för det första sörja för hennes uppehälle. Jag anförtrodde henne hela min lilla hushållning, gjorde henne förskotter för att tillfredsställa sina strängaste borgenärer, och sökte att lätta hennes bekymmer så långt min kassa det tillät. På tacksamhet hade jag äfven här icke räknat, men icke heller på den nedrigaste otack. Hon gaf i min frånvaro och på min bekostnad dyra måltider åt slägt och vänner. De utgifter hon beräknade mig för hvarje vecka, öfverstego betydligen mina inkomster, och jag märkte snart, att hon bedrog mig hvar hon kunde. Det var således ganska naturligt, att jag uppsade mitt logis och hennes tjänst; lika naturligt var det äfven, att hon, då jag tog min hand ifrån henne, skulle återfalla i sitt förra tillstånd. Detta väckte hennes hämd. Vi åtskildes ovänner, men jag kunde ej föreställa mig, att hon skulle låna sig till ett verktyg åt förföljelseandan och derigenom göra sin otacksamhet fullkomlig.

Mellan de begge första förhören förgingo ungefär åtta dagar. Äfven sednare gången var jag allena med min Inquirent på hans rum. Här föreläste han mig ej sjelfva handlingarna, utan blott ett utdrag deraf i concept. Hela kedjan

af den emot mig uppgjorda sammansvärjning blef småningom allt mera synbar. Det var klart, att den operation mina förföljare planerat till mitt fall, ursprungligen skulle drivas genom fru Seiffert, som var deras kreatur. Hvilka summor för detta ändamål blifvit upptrade, må den omständigheten bevisa, att hon i fleras närvaro svurit, att hon "måste störta mig, om det än skulle kosta flera tusen riksdoler," och att jag "aldrig mer skulle visa mig på Theatern." När man dervid yttrat, att hon aldrig kunde vinna sin önskan, emedan alla bevis emot mig saknades, har hon svarat. "Å, låt mig blott göra!" — Med henne var, mig ovetande, en viss krympling i det bästa förstånd. Olyckan hade fört mig tillsammans med denna lömska varelse; hans vanlottade belägenhet gjorde mig lätt tillgänglig för honom, och innan jag blef anklagad, var han ofta omkring mig, förmodligen som fru Seifferts, spion. En söndag hade jag varit nog oförsigtig att för honom diktera ett bref till min förra värdinna, hvori jag varnade henne att icke fortfara med sina skamliga smädelser bakom min rygg. Härigenom upptäckte han, att denna fru var min fiende, förtrodde detta åt fru Seiffert, som begagnade den förras hat till mig för sin egen djefvulka plan. Fru Seifferts förhoppningsfulle son hade nu blifvit instruerad hvad han emot mig skulle andraga, och för att kolorera detta, måste han åter betjena sig af sin äldre tillåtelse att besöka mig. Att öka skengrunderna emot mig, måste han äfven begagna den unga T—s önskan att blifva skådespelare och tillika

införa honom hos mig. Äfven denne hade af fattigdom och penningelöften låtit förleda sig att vittna emot mig. Men hans redlige föräldrar, som erhöilo kunskap derom, förmädde honom att återkalla sitt falska intygande och tillstå sanningen. I förbigående bör jag till dessa föräldrars heder nämna, att de genom de hotelser, som gjordes fadren att förlora sin plats, om sonen återkallade sitt en gång aflagda vittnesmål, icke kunde förmås till ett annat handlingssätt; de ville hellre vara olyckliga än låta honom begå en samvetslös gerning.

Allt detta låg nu klart för mina ögon, och vid det andra förhörets slut var jag fastare öfvertygad, att min oskuld snart skulle rättfärdigas. Min Inquirent sade nu: "Ni kan, om ni så behagar, låta försvara er inför domstolen; men detta fordrar för lång tid, då ni eljest inom åtta dagar kan veta resultatet." — Efter denna förklaring af min egen domare, i hvilken jag trodde mig se ett oskuldens värn, kunde jag ej annat än afstå från ett i min tanke öfverflödigt försvar, så mycket mera som processer ofta förlängas hela år, då deremot utslaget nu lofvades inom åtta dagar? Jag trodde mig ej behöfva något annat medel till mitt rättfärdigande, än sjelfva den skamlösa och obestyrkta anklagelsen, och min önskan att snart få del af utgången blef uppfylld. Den 23 November spelte jag, som jag förut nämnt, i *Unser Verkehr*, och morgonen derpå kl. 9 fördes jag af tvenne stadstjenare till det såkallade *Hausvogtei* (statsfängelset för Officianter). Jag gick dit

med lugn; ty jag räknade på rättvisans och sanningens seger. — Min Referent var ej närvarande, när jag mottog min dom; han hade latit säga sig sjuk; en omständighet, som på en gång väckte en bedröflig aning. Referendarien S. förkunnade mig, att jag på starka misstankar var på ett år dömd till ett fängelse, som min hederskänsla förbjuder mig att nämna. Tillika måste jag tills vidare stanna kvar i mitt nuvarande häkte, och hade således tid nog att eftersinna mitt olyckliga öde. Huru skall jag uttrycka min känsla, då jag afhörde denna dom? Om den blifvit verkställd, hade stupstocken varit mig kärare. Der hade jag strax upphört att lefva, och stått rättfärdigad inför min Gud; men hvad som nu förestod mig, beröfvade mig min ära och mitt bröd. Hvad hade då varit mig öfrigt, om ej att i ett förtviflans ögonblick göra ett våldsamt slut på en hatad tillvarelse — och Judens förfärliga hotelse hade gått i fullbordan.

Denna dom var obegriplig för mig och hela världen. Ingen förstod huru det var möjligt, att hvad strafflagen bestämmer för den förvunna brottslige, kunde åläggas den, som ej en gång gifvit anledning till en misstanke af brott.

Naturligtvis vädjade jag från Kammarrätten, och nu undersöktes målet af den vördnadsvärda M. från Warschau; en man, som jag evigt skall välsigna; han insåg hela den infernaliska tillställningen emot mig, och ryste.

Honom har jag äfven att tacka derföre, att min bedröfliga boning gjordes för mig så dräglig som möjligt var. Jag hade alla beqvämligheter, och fick se hos mig hvem jag helst önskade. — —

Men om mina talrika vänners och välgöreres besök, jemte så många aktningssvärda menniskors övertygelse om min oskuld, tröstade mig, blef jag på det högsta uppbragt, när jag underrättades om alla de nedrigheter man använt till mitt fall. Att Fru Seiffert hade svurit min undergång, detta sattes nu utom all tvifvel genom afhörda vittnen. Äfven bestyrktes, att hon nyttjat andra äreförgätna menniskor för att värfva vittnen emot mig, och medelst det skändligaste förtal velat öka mina fienders antal med de föräldrar, hvilkas söner voro mina vänner. I första instansen hade ett fruntimmer sjelfmant kommit till min Inquirent att för honom upptäcka fru Seifferts ärelösa handlingssätt emot mig, men blifvit afvist. Detta fruntimmer förhördes nu jemte några och tjugu andra vittnen, hvaribland voro flera högt ansedde män, hvilka alla gäfvo mig det mest hedrande vitsord.

Min första Referent blef mig ej heller förborgad; det var en förtrogen vän af min första domare! — Hvad okunnighet och lättrohet förut hade kommit mig att anse som öfverflödigt, fann jag nu vara högst nödvändigt, och valde derföre till min försvarare Justitie-Kommissarien W., som sjelf hade yttrat den önskan

att få blifva det. Till honom skref jag ett utförligt bref, hvori jag klarligen visade, att Judarne emot mig tillställt hela denna förföljelse; att Judarne, för att vinna hämd åt sin sårade fåfänga och nationala sjelfkärlek, ville göra min olycka, och derföre förenat sig till en komplott, hvori jag tillika såg stadens föraktligaste menniskor invecklade. Jag gjorde min försvarare uppmärksam derpå, att man ända till min nuvarande trettiette års ålder aldrig kunnat tillvita mig ens ett rykte, att jag beherrskades af någon last, hvilket visserligen ej uteblifvit, om min lefnadsvandel dertill någonsin gifvit den minsta anledning. Att jag ej misstog mig om mina förföljare, visade jag bland annat derigenom, att jag just nu blef anklagad, sedan jag genom en lycklig kopia olyckligtvis råkat att uppretta en inbilsk nations hämdlystnad. Det rykte, som förebråddes mig i första instansens handlingar, hade synbarligen blifvit föranledt af Judar, hvilket jag bevisade genom följande anekdot. Tvenne Judiske Konsthandlande, vid namn Schlesinger, hade uppmannat artister af deras egen nation att teckna några scener utur *Unser Verkehr*. Man utgaf här af en grupp af tre figurer, ritad af bröderna Henschel, samma Judar, hvilkas talang i den föraktliga genren någon tid derefter framkläckte de skändligaste karrikaturer öfver Leipzigs invånare. I den förstnämnda konstprodukten hade man velat finna allusioner på det brott, hvarföre man lätit anklaga mig. Hvarifrån denna tydning kom, är väl utom all tvifvel, då endast teckningens mästare dertill kunde äga nyckeln

och hafva panna nog att utan rådriad meddela den åt publiken. Man ser således med hvad konst allt var uppfunnet för att sätta ett rykte i omlopp. Min domare i andra instansen lät kalla nyssnämde Judiska konsthandlare, för att upplysas om meningen med detta prisvärda stycke, och i hopp att deras öppenbhartighet här skulle bidra till min vanära, hafva de för honom berättat hvarpå den Israelitiske konstnären syftat. — —

Detta och mycket annat detaljerade jag i brevet till min försvarare — och han har redligen behandlat min sak. Han beviste genom de nogaste sammanställningar af alla omständigheter, att jag ej en gång med minsta sannolikhet kunde misstänkas för något brott, långt mindre ett straff för verklig brottslighet mig åläggas.

Men huru, detta oaktadt, mina förföljare fortfarit i sin verksamhet, och att de ej kunnat dölja sin glädje öfver framgången af sina stämplingar, synes deraf, att jag redan samma dag fick veta Appellations-senatens dom, då likväl den största förtegenhet i detta hänseende bör iakttagas, till dess domen efter flera dagars förlopp publiceras. Ännu mera förrådde sig mina fienders inflytelse, af de debatter, som förtgått domens uppsättande, hvilka äfven blefvo bekanta öfver hela staden. Fredagen hade man röstat fram och åter, och ej kunnat förena sig. Om alia domstolens medlemmar varit lika o-

väl-

väldige som min andra aktningssvärde Inquirent; ja, om de endast varit skonsamme och mensklige, så hade en sådan olikhet i meningar bordt för-
 anleda till mitt frikännande, isynnerhet då en mans ära och hela välfärd stod på spel, som endast genom ett troget uppfyllande af sitt kall ådragit sig hämndfulla menniskors fiendskap. Men nu voro dessa i tre dagar förlängda debatter ett bevis mer, att mina förföljare äfven här medverkat, och att de endast af brist på bevis ej kunnat förmå de *opartiska* ledamöterna till mitt fällande. Det blef mig genast bekant, att min Referent i denna Instans stridt för mitt fullkomliga frikännande, men Korreferenten rakt för motsatsen. Den sednares namn blef mig ej heller okänt: han var en vän af min första Inquirent och min första Referent; alla tre voro ifrån Warschau. Men oaktadt deras förenade bemödanden kunde de ej vinna bekräftelse på Kamrarrättens dom. Straffet modifierades så vida, att jag skulle förlora nationalkokarden och förvisas från Berlin.

Min försvarare, hvilken, liksom jag sjelf, var öfvertygad, att jag af rättvisa domare ej kunde anses straffbar, skref direkte till Konungen. Han anhöll, att hans Maj:t måtte hafva den nåden att genomögna handlingarna och deraf öfvertyga sig om mina domares högst orättvisa och grymma förfarande. Konungen gjorde detta med sin vanliga huldhet och kärlek till rättvisan, och sedan han funnit sanningen af min framställning, skickades handlingarna till

Han Excellence JustitieMinistern von K., med befallning att uppskjuta kungörandet af andra instansens dom och afsända Akten till någon aflägsen *opartisk* domstol *). Denne sällsynte man, som domare sträng, som menniska billig, jakttog den största försigtighet. Blott han sjelf och hans Sekreterare, Hofrådet S., visste hvart-hän handlingarna voro afgångna. Man förmodade, att de undersöktes i Breslau, och jag vet af säker hand, att mina förföljare dit affärdat spioner för att utforska saken och försöka sina vanliga medel. Elfva veckor måste jag uthärda i mitt fängelse. Handlingarna hade varit i den såkallade Öfra Landsrätten i Magdeburg, och jag var *alldetes frikänd*, eller, att tala i (den Tyska) lagfarenhetens egen stil, *från instansen absolverad* **).

Tredje dag Pingst, den 4 Juni, erhöll jag min frihet och med denna alla mitt lifs förhoppningar åter: tack vare min rättvisa Konung och hans lika rättvisa Minister!

*) Sådant är ganska brukligt i Tyskland, när domare misstänkas att hafva fällt en orättvis dom. Männe ett så helsosamt bruk ej kunde vara användbart äfven i många andra länder?

***) Att dömma af dessa tre ord, är den Tyska lagfarenhetens terminologi ännu i denna stund ingalunda i bättre skick än den Svenska. Och om det gifves Schellingska filosofer bland domstolarnas Sekreterare och Notarier, ha de stackars Tyskarne visserligen ingen annan förhoppning, än att deras lagspråk skall någon tid bortas blifva ännu mera förbistradt.

Oaktadt Publikens önskan var det under denna häftiga bitterhet mellan Christna och Judar — hvilken fruktansvärdt kunnat utbrista i offentlig skandal — för mig icke rådligt att i Berlin åter uppträda som skådespelare. Men för att visa mina fiender, att det var mig obetaget att stanna qvar i denna hufvudstad, gaf jag en konsert i Kongl. Spektakelhuset, biträdd af Berlinska Theaterns första talanger, och firade här, efter öfverståndna lidanden, min oskulds skönaste seger. Publiken hade samlat sig så utomordentligt talrik, att jag var förlägen om platser. Äfven H. K. H. Prins August hedrade mig med sin närvaro. Det öfriga Kongl. Hofvet var i Potsdam. Man vill hafva märkt, att endast tvenne Judar infunnit sig till denna konsert, då de likväl eljest pläga utgöra större delen af Theaterpubliken.

Jag mottogs med ett glädjeskri, som ej står att beskrifva. Oändligen smickrande var det för mig, att jag med utmärkt godhet välkomnades äfven af damerna. Jag måste tvenne gånger deklamera hvarje stycke *). En komisk skaldedigt af *Grübel*, kallad *Juden och hans Svåger*, vann isynnerhet lifligt bifall. Jag nekar ej, att jag med flit hade valt detta stycke, för att bevisa, att äfven den största olycka ej kan tvinga mig att vara inkonseqvent. — —

Jag anträdde en resa för konsten och lem-

*) Sådana såkallade Deklamations-konserter gifvas öfverallt i Tyskland. Hvarföre äro de ännu okända hos oss ?

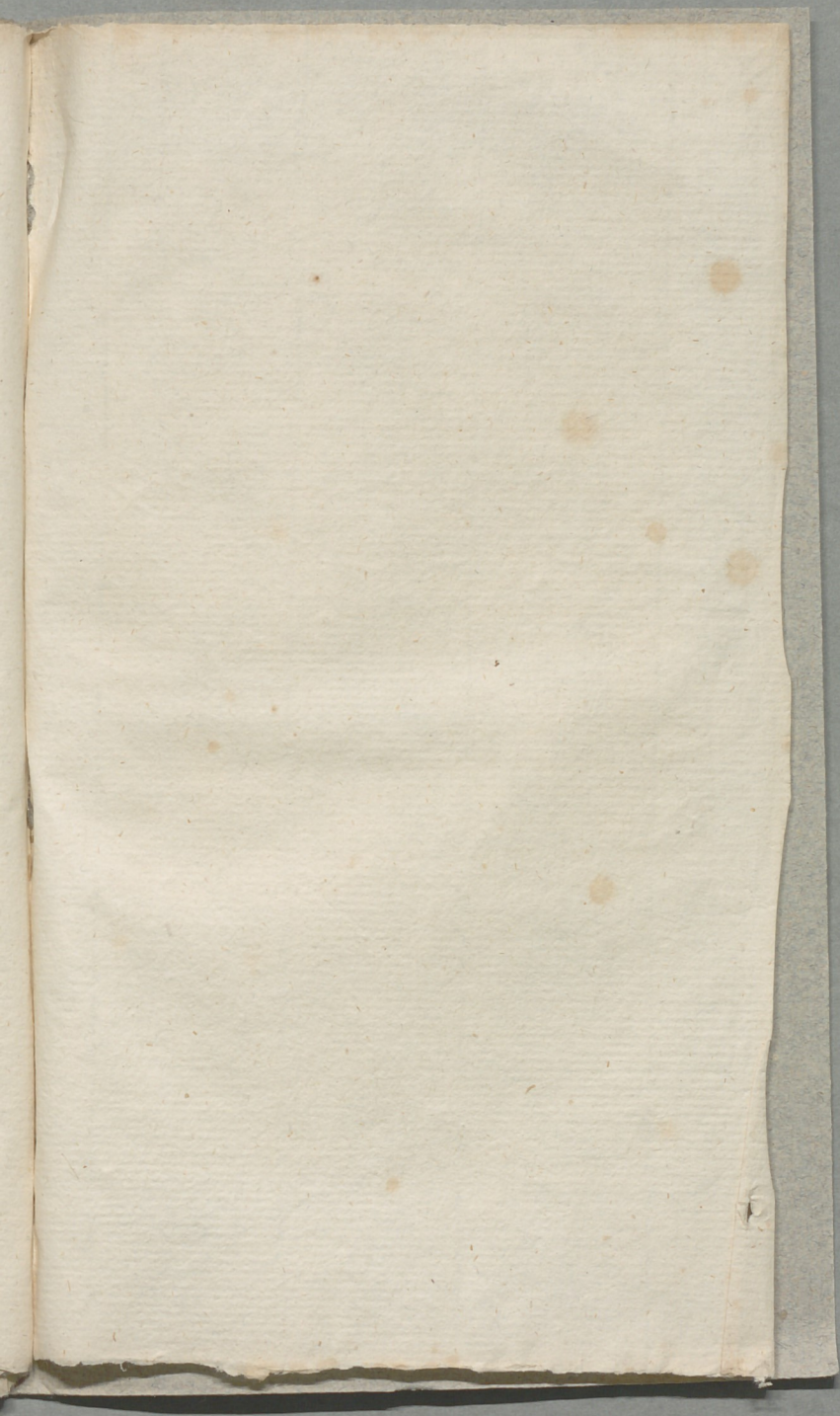
nade Berlin, der jag hade njutit de gladaste dagar och gjort den mest smärtande erfarenhet. Mitt upprörda hjerta lugnades af den känslan, att jag ej alltför snart torde glömmas af Stadens invånare, och att jag var rättfärdigad mot afskyvärda förföljares digter. —

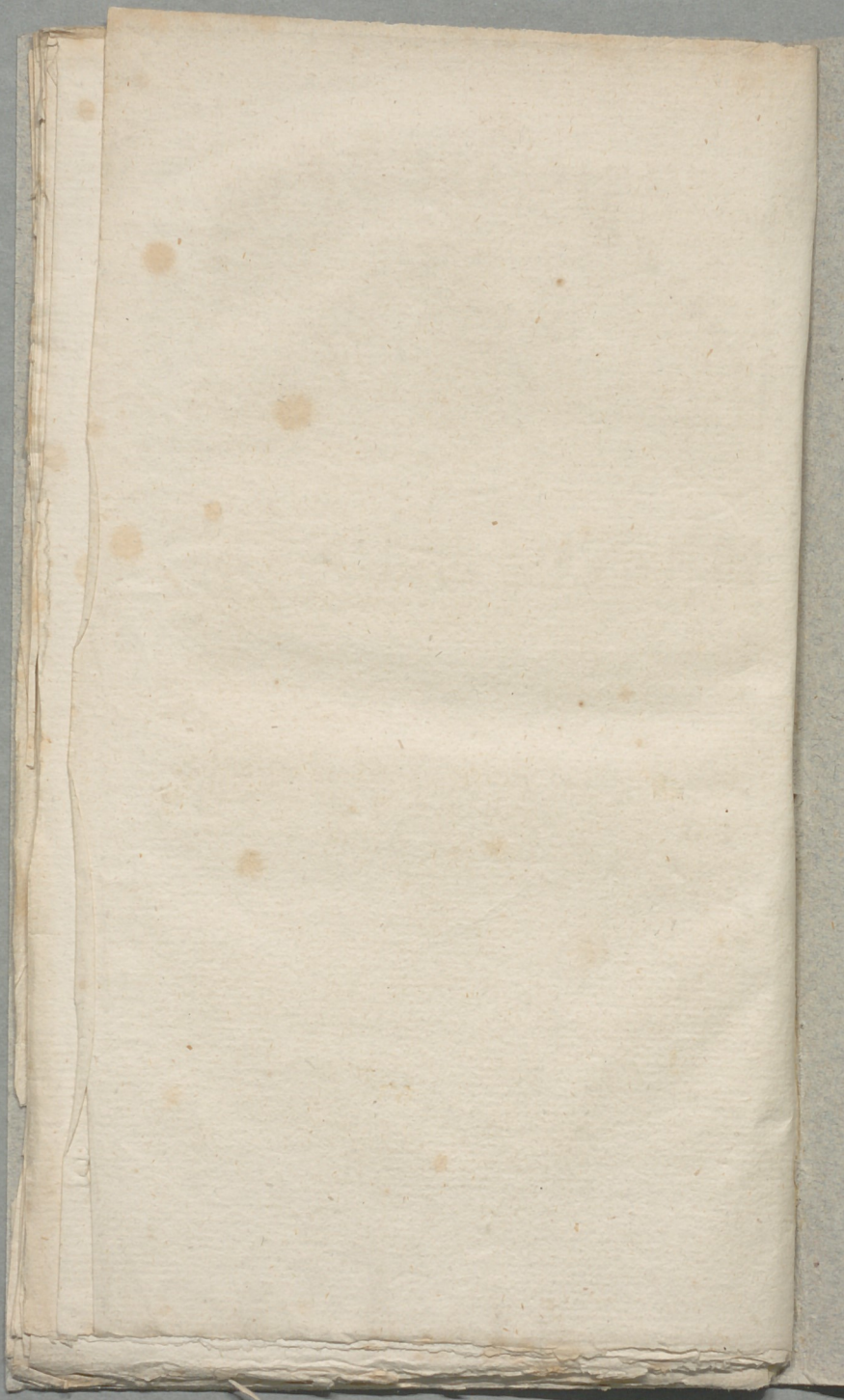
På mina sednaste konstresor har man öfverallt, hvar jag kommit, begärt att få se *Unser Verkehr*, då jag, vid tanken på allt mitt lidande för denna fars, önskat ivertom, att den aldrig varit skrifven. Likväl inbilla sig Judarne, att jag öfverallt påyrkar dess uppförande. Tvenne händelser, för hvilka jag har att tacka denna deras förvända mening, vill jag här nämna, emedan de än ytterligare styrka mig i den öfvertygelsen, att mitt lidande i Berlin ensamt var Judarnas verk. Strax efter min ankomst till Hamburg bevistade jag som åskådare ett spektakel på den såkallade Stadttheatern, och vid pjesens slut hördes ett förskräckligt ropande efter *Unser Verkehr*. Följande dagen erhöj jag en anonym billet med fotposten, ord för ord af detta innehåll:

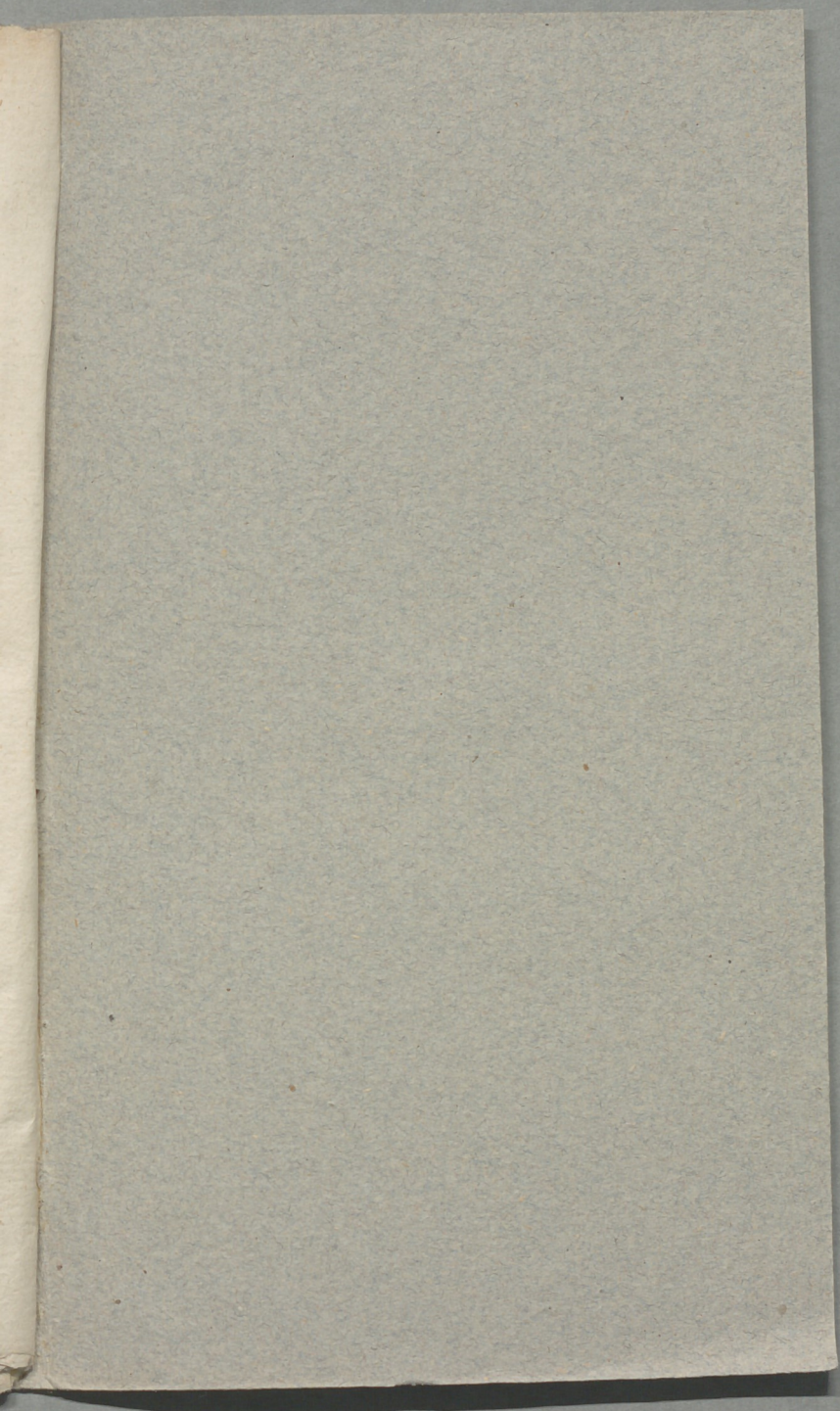
”Om han än ytterligare understår sig
 ”att uppvigla den härvarande Publiken,
 ”för att vid *bristen* af ett *felände* engagement
 ”*lappa sig fast* vid denna Theater;
 ”så skall man här för honom sätta en Theater
 ”i beredskap, hvarifrån han ej så lätt
 ”skall slipa lös som i Berlin. Detta
 ”försäkrar honom en Jude.” —

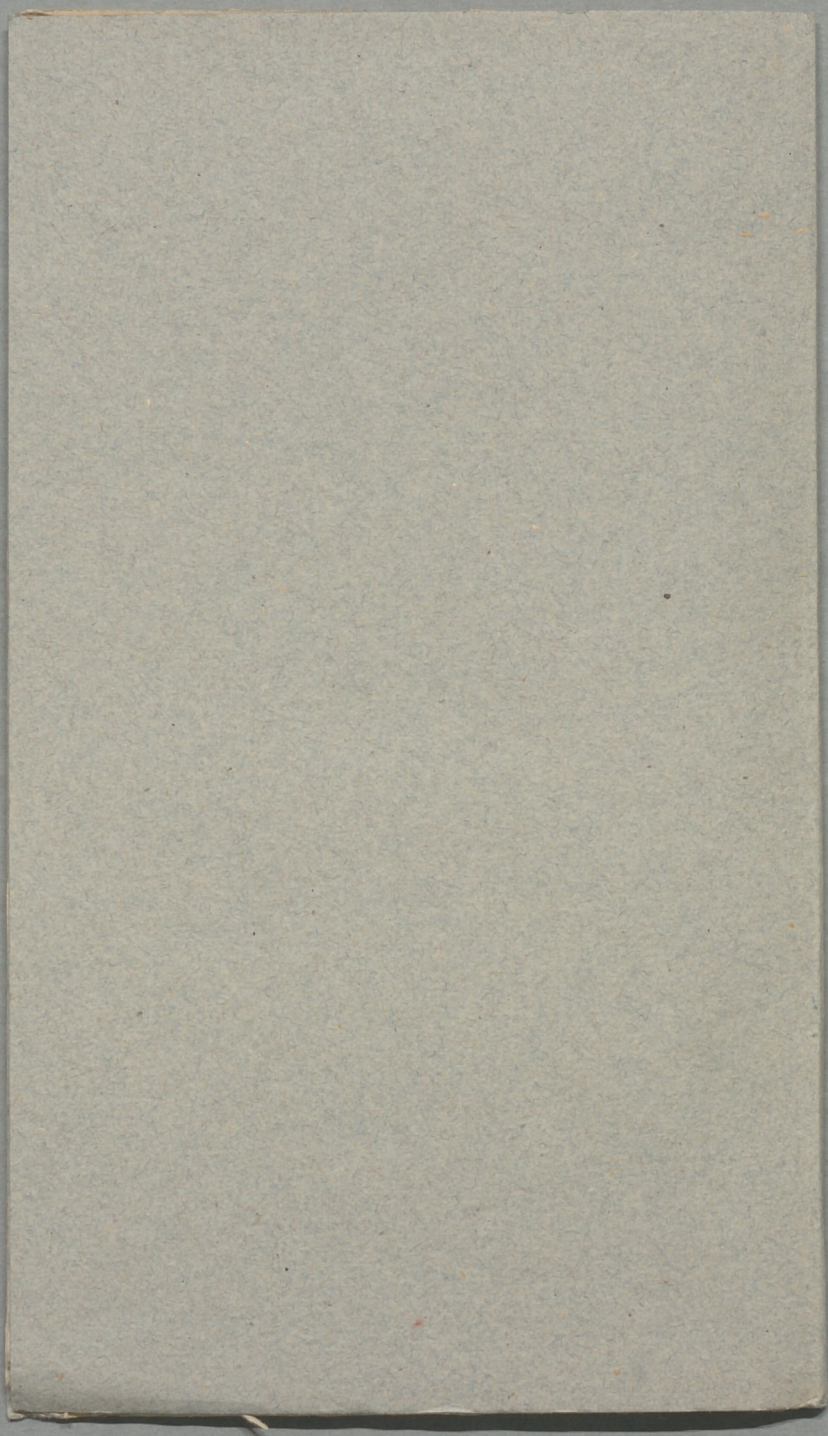
Af ett ännu lägre slag var en Judes uppförande i Kassel. Kurprinsen hade under mitt vistande der yttrat den önskan att få se *Unser Verkehr*, och, ehuru Judarne förstodo att vinna den goda Kurfurstinnan på deras sida, utverkat Kurfurstens befallning till Theater-Direktionen att låta gifva en representation af denna pjäs, emedan han vid dess genomläsning ej funnit deri någonting anstötligt mot Gud och staten. Huset var fullproppadt med menniskor; till och med orkestern var utrymd för åskådare, och man hade betalt sina platser äfven mellan kulisserna. Det Judiska raseriet häröfver gick så långt, att en såkallad *bildad Jude*, vid namn *Büdding*, stannade på gatan och öfverhoppade mig öfverljuddt med ohöfligheter, under det flera personer i förbigående voro hans åhörare.

Må de Christnas barmhertige Gud förlåta honom och hela hans nation en sådan ursinnighet och mildra mina förföljares Shylocksnatur! Med ett hjerta fullt af Christelig kärlek ropar jag till hvar och af dem: *Saul! Saul!* hvi förföljer du mig?

www.books2ebooks.eu